

พระราชดำริเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน เพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ และอนุรักษ์

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่งที่อำนวยประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ให้แก่มนุษย์ชาติมากมายหลายประการ นับตั้งแต่รักษาคุณภาพดิน ควบคุมสภาพดินฟ้าอากาศให้อยู่ในสภาพปกติ ไม่แปรปรวน รักษาต้นน้ำลำธาร พันธุ์พฤษชาติและสัตว์ชาติ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่ให้มนุษย์ได้บริโภคใช้สอย และประกอบอาชีพด้านการทำไม้ การเก็บหาของป่า การขนส่ง การอุตสาหกรรม การผลิตไม้แปรรูป และผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปที่ใช้วัตถุดิบจากไม้และของป่า ตลอดจนการส่งจำหน่าย เป็นรายได้แก่ประชาชนและประเทศชาติอีกทางหนึ่งด้วย

แต่ในสภาพปัจจุบัน ประชากรไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการบุกรุกทำลายป่าไม้ เพื่อบุกเบิกพื้นที่ทำกิน มีผลให้ป่าไม้ของประเทศไทยในปัจจุบันมีเนื้อที่ลดลง และบางแห่งอยู่ในสภาพเสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงทราบถึงปัญหาด้านนี้ได้มีพระราชหฤทัยมุ่งมั่นที่จะแก้ไขปรับปรุง และพัฒนาป่าไม้ให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ดังเช่นในอดีต เพื่อเป็นการยังประโยชน์ให้แก่ประชาชนถ้วนหน้า ดังแนวพระราชดำรัสเกี่ยวกับการพัฒนาป่าไม้ เมื่อ พ.ศ. 2523 ดังนี้

“.....แต่ป่าไม้ที่ปลูกนั้น สมควรที่จะปลูกแบบป่าสำหรับใช้ไม้หนึ่ง ป่าสำหรับใช้ผลหนึ่ง ป่าสำหรับใช้เป็นฟืนอย่างหนึ่ง อันนี้แยกออกไปเป็น กว้าง ๆ ใหญ่ ๆ การที่จะปลูกต้นไม้สำหรับได้ประโยชน์ดังนี้ ในคำวิเคราะห์ของกรมป่าไม้ รู้สึกว่าจะไม่ใช่ป่าไม้ เป็นสวน หรือจะเป็นสวนมากกว่าเป็นป่าไม้ แต่ว่าในความหมายของการช่วยเพื่อต้นน้ำลำธารนั้น ป่าไม้ เช่นนี้จะเป็นสวนผลไม้ก็ตาม

หรือเป็นส่วนไม้พืชนั้นแหละเป็นป่าไม้ที่ถูกต้อง เพราะทำหน้าที่เป็นป่า คือเป็นต้นไม้ และทำหน้าที่เป็นทรัพยากรในด้านสำหรับเป็นผลที่มาเป็นประโยชน์แก่ประชาชนได้.....”

ซึ่งพระราชดำรัสนี้ เป็นที่มาของสำนวนที่กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องนิยมใช้ คือ **“ไม้ 3 อย่าง”** และในโอกาสที่เสด็จพระราชดำเนินในพิธีปิดการประชุมการเกษตรภาคเหนือ ณ สำนักงานเกษตรภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2524 ก็ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท เน้นย้ำว่า

“.....เดี๋ยวนี้ทุกคนก็คงเข้าใจแล้วว่า ป่า 3 อย่างนั้น คืออะไร แต่ก็ขอให้เข้าใจว่า ป่า 3 อย่างนี้ มี**ประโยชน์ 4 อย่าง**..... ประโยชน์ที่ 4 นี้ สำคัญคือ รักษาอนุรักษ์ดิน และต้นน้ำลำธาร.....”

ซึ่งเป็นโอกาสเดียวกันกับที่พระองค์ได้ทรงพระราชทานเรื่อง “สทก.” จากแนวพระราชดำรัสอาจจะสรุปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานหลักการเกี่ยวกับสิทธิ์ทำกิน เพื่อให้ประชาชนที่อยู่ในป่าสงวนแห่งชาติสามารถทำกิน โดยถูกต้องตามกฎหมาย และแนวทางในการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตัวประชาชนผู้ได้รับสิทธิ์ทำกินเอง และยังทำให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติในแง่ของการอนุรักษ์ด้วย

ที่ดินทำกินมีจำกัด ดังนั้นควรใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุด โดยใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์หลายอย่างปลูกต้นไม้ยืนต้นและพืชเกษตร ที่ท่านต้องการไปพร้อมกัน จะเป็นการเพิ่มพูนรายได้ถึง 2 ทาง

- พืชเกษตรที่ปลูกจะเป็นรายได้สำหรับการจับจ่ายใช้สอยประจำปี
- ไม่นยืนต้นที่ปลูกจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในระยะยาว คือ ไข่เองก็ได้ ขายก็ดี

ประโยชน์ของไม้ยืนต้น

- ไม้เนื้อไม้สำหรับใช้สอย เช่น การปลูกสร้างบ้านเรือน
- ไม้ฟืน - ถ่าน
- ไม้ผลไม้นำไปขาย มีรายได้เพิ่มพูน
- และประโยชน์อย่างสำคัญ ของการปลูกไม้ยืนต้น คือ เป็นการช่วยฟื้นฟูสภาพป่า ซึ่งเป็นประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์

ไม้ยืนต้นที่จะปลูกในที่ดิน "สทก." ซึ่งอาจจะเป็นไม้ป่าหรือไม้ผลก็ได้ สามารถปลูกในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

- ปลูกไว้ตามหัวไร่ปลายนา
- ปลูกรอบแปลงที่ดิน ซึ่งจะใช้เป็นแนวแสดงเขตแปลงที่ดินได้ด้วย
- ปลูกเป็นแนวกันลม
- ปลูกร่วมกับพืชเกษตร

แนะนำพันธุ์ไม้เพื่อปลูกในที่ดิน "สทก." เกิดผลประโยชน์เป็น "ไม้ 3 อย่าง"

ไม้สัก

เป็นไม้มีค่าทางเศรษฐกิจที่สำคัญมากชนิดหนึ่งเนื้อไม้ละเอียดอ่อน ตกแต่งง่าย สีสนลวดลายสวยงาม มีความทนทานต่อทุกสภาพดินฟ้า อากาศ ไม้สักของไทยเป็นไม้ที่มีคุณภาพดีที่สุดในโลก ไม้สักเหมาะที่จะปลูกในทางภาคเหนือของประเทศ เจริญเติบโตได้ดีในสภาพพื้นที่ที่มีความชื้นสูง ดินลึก การระบายน้ำดี ดินมีสภาพเป็นดินร่วนปนทราย การปลูกทำได้ 2 รูปแบบ คือ ปลูกด้วยเหง้า และปลูกด้วยกล้า

การปลูกด้วยเหง้า การเตรียมเหง้าโดยเฉพาะ เมล็ดสักบนแปลงเพาะ เมื่อกล้าอายุประมาณ 1 ปี จะได้กล้าที่มีขนาดลำต้นประมาณนิ้วชี้ แล้วจึงถอนมาตัดแต่งลำต้นออกให้เหลือตา 1-2 คู่ เนื้อคอรากและเอารากแขนงออกให้หมด เหลือเพียงรากแก้ว ขนาดของเหง้าสักที่เหมาะสมควรจะมีความโตของคอราก 1 - 1.5 ซม. และมีความยาว 15 - 20 ซม.

การปลูกด้วยกล้า เตรียมกล้าจากเมล็ดที่เพาะจนงอกเป็นกล้าไม้ และเจริญเติบโตเป็นเวลา 1 ปี จึงนำไปปลูกได้ ระยะปลูกที่นิยม คือ 3 X 3 ม. (178 ต้น/ไร่) 4X 2 ม. (200 ต้น/ไร่) 4 X 4 ม. (100 ต้น/ไร่)

ข้อมูลการผลิต ไม้สักก่อนขนาดใหญ่ ที่มีเส้นรอบวง 75-79 เซนติเมตร ราคา 7,000 บาท/ต้น สำหรับขนาดกลางที่มีเส้นรอบวง 60-64 เซนติเมตร ราคา 4,500 บาท/ต้น ขนาดเล็กที่มีขนาดเส้นรอบวง 40-44 เซนติเมตร ราคา 2,600 บาท/ต้น

สะเดา

เป็นพันธุ์ไม้ที่ปลูกง่าย ทนแล้ง ขึ้นได้ในดินที่มีความสมบูรณ์ต่ำ โตเร็ว พอสสมควร ทนไฟ แดกหน่อได้ดี สัตว์เลี้ยงไม่กิน ปัญหาเกี่ยวกับโรค และแมลงมีน้อยให้ร่มเงาดี มีระบบรากลึก เป็นต้นไม้ที่ชอบแสง เนื้อไม้ใช้ในการก่อสร้าง เช่น เสาบ้าน ฝา ตง คาน และเครื่องเรือน ปลูกไม่ค่อยทำลาย นอกจากนี้ใช้เป็น ฟืน หรือเผาถ่าน เมล็ดสะเดามีน้ำมันอยู่ ประมาณ 40 % สามารถสกัดมาทำเชื้อเพลิงจุดตะเกียงได้

การปลูก

- ปลูกโดยหยอดเมล็ดลงหลุมเหมาะสำหรับพื้นที่ที่มีปริมาณน้ำฝนสูงพอประมาณ ในช่วงอายุ 3 ปี จะมีความสูงประมาณ 7 - 8 ฟุต
- ปลูกโดยย้ายกล้าปลูก เมื่อกล้าอายุ ประมาณ 4 - 5 เดือน หรือสูงประมาณ 20-30 เซนติเมตร

ระยะปลูก

- ปลูกเพื่อต้องการไม้ฟืนหรือนำไปเผาถ่าน ควรใช้ระยะปลูก 2 X 2 เมตร ใน 1 ไร่ จะปลูกได้ 400 - 800 ต้น ตัดฟันเมื่ออายุครบ 5 ปี
- ปลูกเพื่อใช้เป็นไม้ก่อสร้างหรือทำเฟอร์นิเจอร์ ควรใช้ระยะปลูก 2 X 4 หรือ 4 X 4 เมตร ใน 1 ไร่ จะปลูกได้ 100 - 200 ต้น รอบตัดฟัน 15 - 20 ปี

ข้อมูลการผลิต ในระยะเวลา 5 ปี สะเดาจะให้ผลผลิตโดยเฉลี่ยคิดเป็นเงินประมาณไร่ละ 1,200-1,500 บาทต่อปี (ระยะปลูก 1x2 เมตร หรือ 2x2 เมตร)

ยูคาลิปตัส

เป็นไม้ต่างประเทศ ไม่ผลัดใบ ปลูกง่าย โตเร็ว เป็นพืชที่ต้องการแสง ทนความแห้งแล้ง และน้ำท่วมได้ดี ชอบขึ้นบนดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย ในปีแรกการเจริญเติบโตทางด้านความสูงประมาณ 2 - 3 ม.

การปลูก ใช้เมล็ดเพาะแล้วย้ายปลูกเมื่อกล้าไม้สูงประมาณ 20 - 40 ซม. การเตรียมพื้นที่ปลูก ควรแผ้วถางเก็บริบสมุหเศษไม้ปลายไม้หรือวัชพืชที่อยู่ในพื้นที่ให้หมด เพื่อให้กล้าไม้ที่ปลูกได้รับแสงสว่างเต็มที่ สามารถขึ้นได้ดีในทุกสภาพดินฟ้าอากาศ ปัญหาในการปลูกที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ได้แก่เชื้อรา ทำให้เป็นโรคเน่าคอดิน ควรใช้ยาฆ่าเชื้อราช่วยและควรมีการตายวัชพืชใน 2 - 3 ปีแรก

ระยะปลูก โดยทั่วไปใช้ระยะ 2 X 3 เมตร จะปลูกได้ประมาณ 270 ต้น/ไร่

การใช้ประโยชน์

- ใช้ในการก่อสร้างทั่วไป ทำเสาเข็ม เครื่องเรือนต่าง ๆ ทำฟืน ถ่าน
- ใช้ประโยชน์ในการย้อมสี โดยการสกัดสารที่อยู่ในเปลือก ใบ ดอก ซึ่งจะให้สีต่างกัน
- ทำผลิตภัณฑ์ไม้ต่างๆ เช่น แผ่นขึ้นไม้อัด แผ่นใยไม้อัด
- ทำเยื่อกระดาษ

ข้อมูลการผลิต ในระยะเวลา 3-5 ปี สามารถตัดไม้ไปทำประโยชน์ได้ การผลิต 2 ปีแรก ใช้ต้นทุนคิดเป็นเงิน 20 บาท/ต้น อายุเก็บเกี่ยว 6 ปี มูลค่า 40,000 บาท/ไร่

สนประดิพัทธ์

นิยมปลูกกันมากเพราะรูปทรงสวยโตเร็ว ไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับแมลงศัตรูพืช ไม่ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ เสา เครื่องตกแต่งบ้าน ทำฟืนและถ่านที่ให้ความร้อนสูง เปลือกให้น้ำฝาดใช้ฟอกหนัง บางท้องที่ปลูกเป็นแนวป้องกันลม เพราะลำต้นสูงชะลูด สนประดิพัทธ์สามารถให้ผลผลิตได้ในเวลาเพียง 3-5 ปี สามารถปลูกได้ในดินแทบทุกชนิดที่มีความชุ่มชื้นพอสมควร ตั้งแต่ดินทรายจนถึงดินเหนียว ยกเว้นดินลูกรังที่แข็งซึ่งยากแก่การเจริญเติบโตของเรือนราก ระยะปลูก 2 X 2 ม. (400 ต้น/ไร่) หรือ 2 X 4 ม. (200 ต้น/ไร่) การปลูกจะใช้กิ่งตอนหรือกิ่งชำ ไม้สนประดิพัทธ์นิยมตัดขายเป็นไม้เสาเข็มและไม้ค้ำยันในการก่อสร้าง

สนทะเล

เป็นไม้โตเร็ว สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี และไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องแมลงทำลาย เป็นพันธุ์ไม้ที่แตกกิ่งก้านสาขามาก เหมาะที่จะปลูกทำฟืน ถ่าน ลำต้นค่อนข้างตรง นำไปทำเสาเข็มหรือไม้ค้ำยันได้ดี สนทะเลสามารถให้ผลผลิตได้ในเวลา 4-5 ปี การปลูกใช้เมล็ด เพาะแล้วย้ายปลูก เมื่อกำลังสูงประมาณ 40 ซม. สามารถปลูก ในดินแทบทุกชนิดเพราะระบบรากสามารถสร้างปมเก็บธาตุไนโตรเจนได้เอง

ซีเหล็ก

เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ไม่ผลัดใบปลูกง่าย โตเร็วพอสมควร ขึ้นได้แทบทุกสภาพ ทนความแห้งแล้งได้ดี แต่ปกติชอบขึ้นในดินค่อนข้างเป็นดินเหนียว หรือดินร่วนปนทรายซึ่งมีการระบายน้ำดี เป็นพืชบำรุงดิน

การปลูก โดยการขุดหลุมกว้างประมาณ 30 X 30 ซม. ลึกประมาณ 40 ซม. ควรใช้ดินที่ขุดขึ้นมาคลบลงใหม่ หากมีหญ้าแห้งหรือฟางแห้ง ควรรองก้นหลุม จนให้ความลึกของหลุมเหลือเพียง 10 - 50 ซม. และควรปลูกเมื่อกล้าไม้สูง ประมาณ 40 ซม.

ระยะปลูก

- ปลูกเพื่อใช้ไม้ทำเชื้อเพลิงหรือปลูก เพื่อใช้ตัดดอกและใบเป็น อาหาร ให้ระยะปลูก 1 X 1 หรือ 1 X 2 เมตร
- ปลูกเพื่อใช้ไม้ในการก่อสร้าง ให้ระยะปลูก 3 X 3 หรือ 4 X 4 เมตร

การใช้ประโยชน์

- เนื้อไม้มีสีน้ำตาลเข้ม แข็งมาก ใช้ในการก่อสร้างได้ดี
- ปลูกใช้ทำฟืนและถ่าน ให้ความร้อนสูง

ข้อมูลการผลิต ถ้าปลูกเพื่อใช้ทำฟืน จะให้ผลผลิตหลังจากมีอายุ 4 - 5 ปี และปลูกระยะ 4 X 4 เมตร ผลผลิต ที่ได้คิดเป็นเงินเฉลี่ยไร่ละ 500-800 บาทต่อปี

กระถินยักษ์

เป็นพืชตระกูลถั่ว มีรากลึกเป็นพืชบำรุงดิน เติบโตเร็ว

สามารถทนทานต่อความแห้งแล้งได้ดี

การปลูก ใช้เมล็ดเพาะแล้วย้ายปลูก เมื่อกล้าไม้สูงประมาณ 50 – 60 เซนติเมตร ก่อนนำไปปลูกควรให้กล้าไม้ได้รับแสงเต็มที่ จะปลูกโดยวิธีหยอดเมล็ด หรือใช้ เหง้าปลูกก็ได้

ระยะปลูก

การกำหนดระยะปลูก ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการปลูก อาทิเช่น เพื่อใช้เป็นไม้พินหรือเผาถ่าน ควรปลูกระยะ 1x2 เมตร และ 2x2 เมตร ปลูกเพื่อทำไม้แปรรูปหรือไม้ซุงควรปลูกระยะ 2 X 10 เมตร แล้วตัดสายขยายระยะออกเป็น 4 X 10 เมตร หรือ 6 X 10 เมตร

การใช้ประโยชน์

- ปลูกเป็นแนวรั้วบ้านหรือที่ดิน ทำเป็นแนวกันลม ป้องกันการพังทลายของดิน
- ใช้เป็นอาหารสัตว์ เมล็ดที่ปอกเปลือกแล้วปรุงเป็นอาหารของสัตว์ วัว ควาย แพะ แกะ เป็ด ไก่
- เนื้อไม้ใช้ทำเยื่อกระดาษ ทำพิน ถ่าน ให้ความร้อนสูง

ข้อมูลการผลิต ต้นทุนการปลูกไม้

กระถินยักษ์ที่ปลูกด้วยระยะปลูก 2X 2 เมตร เพื่อนำไม้กระถินยักษ์ไปใช้ป้อนโรงงาน

ไฟฟ้า โรงงานน้ำตาลทรายและอื่น ๆ ภายในระยะไม่เกิน 4 ปี ในพื้นที่ 1 ไร่ จะต้องใช้ ต้นกล้าจำนวน 400 ต้น ราคาผลผลิตประมาณ 450-550 บาทต่อต้น (กระถินยักษ์อายุ ตั้งแต่ 2-4 ปี)

กระถินณรงค์

เป็นไม้โตเร็ว ปลูกขึ้นได้ง่าย มีความสวยงามและให้ร่มเงา สามารถเจริญเติบโตได้ดี แม้จะปลูกในพื้นที่ดินเลว หรือแห้งแล้งติดต่อกันเป็นเวลานาน

การปลูก ปลูกโดยใช้เมล็ดและควรปลูกในช่วงฤดูฝน ถ้าจะให้เกิดผลดีควรใส่ปุ๋ยรองกันหลุมก่อน

ระยะปลูก

- ปลูกเพื่อใช้เป็นไม้พิน เสาถ่าน ใช้ระยะปลูก 1 X 2 หรือ 2 X 2 เมตร ใน 1 ไร่ จะปลูกได้ 400 - 800 ต้น
- ถ้าต้องการเนื้อไม้สำหรับงานก่อสร้าง ในระยะ 2 X 4 หรือ 4 X 4 เมตร

การใช้ประโยชน์

- เนื้อไม้ทำพิน ถ่าน งานก่อสร้าง ทำเยื่อกระดาษ เปลือกใช้ในอุตสาหกรรมฟอกหนัง

ข้อมูลการผลิต ให้ผลผลิตได้ในระยะ

4 - 5 ปี ที่ระยะปลูก 1 x 2 หรือ 2 x 2 เมตร รายได้เฉลี่ยต่อไร่ 1,200 - 1,300 บาทต่อปี

